

Преводът е направен във връзка с проекта на галерия „УниАрт“ към НБУ „В огледалото на Рембранд – офортите на великия майстор тогава и днес“ (12.12.2023-15.02.2024 г.). Проектът включва изложба с хелиогравиюри от офортите на Рембранд и графични импровизации на студенти от Факултета по изящни изкуства, както и изяви на студенти от програмите по творческо писане, театър и музика на НБУ.

Йосиф Бродски

Рембранд. Офорти

„Бе дързък чак дотам да се стреми да се познае...“ Не повече и не по-малко – самия себе си.

За да постигне тази непостижима цел първоначално снабди се с огледало, ала после, съобразявайки, че главната задача не е в това да вижда, а в това да сподели видяното с холандците, посегна към офортната игла и се захвана да разказва. Какво ни каза? И какво съгледа?

Откри във огледалото лице, което самото е в известен смисъл огледало.

Който и да е израз на лицето е само отражение на онова, което става със човек в живота. А стават всякакви неща: съмнения, обърканост, надежди, гневен смях – и странно е да виждаш, че едни и същи черти способни са да изразяват твърде различни в същността си чувства. По-странно е, че в крайна сметка гневът, скръбта, надеждите и удивлението сменят се от маска на спокойствие – като че ли желае огледалото да се откаже от всичките си задължения, да стане просто стъкло и да пропуска и светлина, и мрак без никакви прегради.

Съгледа своето лице така. Заклучи, че човекът е способен да понесе какъв и да е удар на съдбата, че мъката и радостта в еднаква степен подхождат му: като разкошни дрехи на цар. И като дрипите на нищетата. Изпробва всичко и откри, че всичко изпробвано било му е по мярка.

2. И ето че огледа се наоколо. За да се вглеждаш в другите със право, е нужно в себе си добре да си се вгледал. И заредиха се пред него аптекари, войници, плъхоловци, лихвари и писатели, търговци – Холандия се взираше във него като във огледало. Огледалото успя правдиво – и за дълги векове – да съхрани Холандия, а и това, че едно и също нещо единява всички лица – и старите, и младите; и името на нещото е – светлина.

Разликата е не в лицата, в светлината е: едни, подобно лампи, светят отвътре. Други пък приличат на всичко, осветявано от лампите. Това е същността на разликата. Ала който създаде тази светлина, създаде едновременно (и не без основания) и сянката. Тя не е просто състояние на светлината, а ѝ е равностепенна и дори понякога я превъзхожда.

Който и да е израз на лицето – обърканост, надежда, глупост, ярост и даже споменатата спокойна маска – не е заслуга на живота

или на лицевите мускули, а само на осветлението. Единствено те двете – светлина и сянка – ни правят хора.

Не вярвате?
Е, направете опит:
духнете свещите, пуснете щорите.
Какво са в мрака вашите лица?

3. Обаче хората си мислят друго. Смятат, че спорят върху нещо, извършват постъпки, любяат, лъжат, даже пророкуват. А всъщност само използват светлината и често злоупотребяват с нея, както със всичко, дадено им даром. Понякога затуляват я за другите. Или засланят се от светлината. Или домогват се света да затъмнят със своята персона – всичко става. За някои самата светлина внезапно гасне.

4. И ето, щом угасне тя за този, който обичаме, ала за нас не гасне, когато можеш да съзираш само които не желаеш и да гледаш (в това число и себе си самия),

отправяш поглед към това, което преди било е само заден план на твоите портрети и картини – земята...

Приключва драмата. Актъорът се оттегля. Но сцената – остава и заживява свой живот.

Какво пък, като благодарност към съдбата със страст изобразявай сцената.

Ти произнесе своя монолог. А тя ще надживее твоите думи, твоя глас и гръмките аплодисменти, и мълчанието, тъй осезаемо след тях. А после – тебе, който всичко това си надживял.

5. Какво пък, това ти бе известно и преди. То също е – пътечка в тъмнината. И трябва ли така да се боиш от мрака? Понеже мракът е само форма на запазване на светлината от лишни загуби, форма на сън, подобие на отдиш. А художникът – той дължен е да вижда и във мрака.

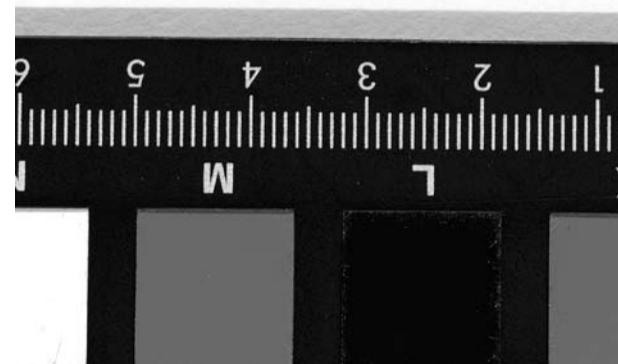
Какво пък, вижда. Части от лице. Парченце тъкан. Крайче на талига. Нечие теме. Стомна. И дърво. Всичко е сякаш съновидение на светлината, унесена за малко в дълбок сън.

Но рано или късно тя се буди.

1971

Превод от руски: БОРЯНА КАЦАРСКА

Благодаря на Деян Кюранов и Бойко Ламбовски за внимателния прочит на този превод. Б. К.

Рембранд ван Рейн, Автопортрет с шапка, широко отворени очи и отворена уста, 1630 г. офорт, h 50mm x w 45mm

